

ozira se pa tudi na srednje šole. Gospôda! Gledé ljudskih šol je že vlada to preskrbela. Saj vse šolske knjige, ki se vpeljejo v ljudske šole, zaklada in razpošilja v posamne dežele tukajšna zaloga šolskih knjig. Slavna vlada si je mnogo mnogo prizadela, da se za ljudske šole potrebne knjige predstavljajo v razne jezike.

Ker je nadalje dr. Toman-ov predlog splošen, in se končno more obrniti tudi na vseučilišča, bi tedaj tudi zahteval, da vlada napravi prestavo učilnih knjig, po katerih bi se učilo tudi na vseučiliščih, kar nikakor slavni zbornici ne more biti v zmislu.

Slednjič končá dr. Toman svoj predlog s tem, da naj vlada sploh pripravne pripomočke oskrbí, da se enakopravnost raznih narodnosti uresniči. Gospodje moji, to je vsaj predlog, ki je, kakor se mi zdi, prav čuden. Priznati moram, da ravno zastran izpeljave enakopravnosti v šolah se je prikazalo na kupe čudnih nasvetov. Omenim tù nasvet, ki ga priporoča znani šolski mož iz Pemskega, Wenzig, naj se na nemških gimnazijah učencom najpred predmet razlaga v nemškem jeziku, in potem naj drugi učitelj se z njimi razgovarja po česki, in ako ne gré še dobro, naj se v to zložijo nalašč knjige za razgovore, ker morebiti učitelj českega jezika ni ravno zvedenec v družih naukih. Ravno nasproti bi se pa moralo ravnati na českih gimnazijah.

Tudi s šolskimi bukvami ni vse opravljeno; to vé vsak pedagog, vsak dober šolsk mož; šolske bukve so le vodilo, ktere potrebujejo še daljih pripomočkov za omiko. Tù še posebno z ozirom na kronovino, ki me je počastila kot svojega poslanca, moram reči, da žalostno bi bilo, ako vsi predmeti, ki se razlagajo sedaj v nemškem jeziku, bi se učili v slovenskem jeziku, tudi tedaj, če bi se mahoma napravile šolske knjige, ker nam vendar mankajo v tem jeziku daljni pripomočki za omiko.

Še se podstopim, da preskočim na govor, ki ga je pred malo časa gospod poslanec iz Primorskega imel, ki je s posebnim povdarkom govoril o šolah in zlasti o gimnazijah v naši kronovini, in je med drugim rekel, da so gimnazije le v to, da se izobražijo národní odpadniki (renegati); mislim, da je to popolnoma kriva, neprava misel. Ravno tisti poslanec je glasno izgovoril, da v tej deželi je duhovščina, posebno mlajša duhovščina prva pri narodnem gibanju, in ta je hodila v gimnazijo. V teologiji se saj ni učila slovenskega.

Mislim, gospôda, treba, da pri šolskih zadevah pred vsem gledamo le na znanosti in vede, in da le za to skrbimo. Tam, kjer je taka, kakor v tisti deželi, ki me je počastila za svojega poslanca, kjer učenci razumejo popolnoma oba jezika — tam moram naravnost priznati, bi ne želel, da bi se napravila nalašč overa dobrim in izvrstnim učnikom. Ako se razlaga predmet v slovenskem jeziku, mora učitelj skazati, da je sposoben učiti v slovenskem jeziku; ako se pa uči predmet v nemškem jeziku, se mora že tako s svojim spričalom skazati, da zamore to storiti.

To tedaj, gospôda, so vzroki, ki so me v obče določili, da sem enostranosti in mnogoterosti dr. Tomanovega predloga nasprotoval. Moram pa še drugo reč zastran gimnazij na kratko omeniti, pa ne, da bi s tem poseben predlog podal. (Tù omenuje gosp. Deschmann še nadloge nekaterih suplentov na gimnazijah). —

Po Deschmannovem govoru zavika Šteffens: „Konec debate!“ Predsednik praša: ali zbornica hoče konec debate? Dr. Toman vstane in prosi za besedo, da podpira svoj predlog zavolj naprave kirurške šole v Ljubljani; predsednik mu besedo preseka ter pravi, da bo ta reč že na vrsto prišla, in brž spet praša: ali zbornica hoče, da je konec razgovora? In zavikala je večina, dà, dà! Nevolja mora vsakega navdajati, kdor bere stenografični spis in vé, da je bil Toman pred Deschmannom in

Schindlerom za govornika zapisan, — da je pred sejo dal predsedniku svoj predlog zavolj kirurške šole, — da po opravljenem redu in po navadi bere sicer predsednik vrsto govornikov in izročene mu spisane predloge, — da pa predsednik vsega tega danes ni storil, Toman-u ne ob pravem času, ne na pravem mestu dal besedo in čez vse to zbornici predlog za „konec razgovora“ ponudil. Potem dobí od treh še zapisanih govornikov (Toman a ni štel!) Kromer besedo in za osebno opombo Szabel. Nevihto to v zbornici popisuje stenografični spis tako-le: „Tako nepokojno je v hiši, da se noben govornik dobro ne razume.“ Toman ni mogel doseči besede, da bi bil razložil, za kaj naj se kirurška šola v Ljubljani ponovi.

Kromer pa potem kot izvoljenec govornikov tako-le govori: 15 let sem služil na Krajskem in 6 jih služim na slovenskem Štajarskem, pa nikdar nikoli nisem od krajskega in slovenskega ljudstva slišal takih želj, ktere zdaj iz zahtev g. Toman in Černeta zastran šol in uradnij, kakor gobe iz tal, mrgolijo. Iz večletne lastne skušnje tedaj lahko rečem, da veči del krajskega in slovenskega ljudstva tega noče; to je le enostransko in po nepotrebnem našuntano. Prežalostno bi bilo, ako bi slavna zbornica brez deželnih zborov po takih enostranskih predlogih skriti in ošabni nepotrpnosti pomočke v roke dala, da bi se škoda godila na vsako stran vsakdanjega življenja. Gosp. Deschmann je že dokazal, da se zdaj ne dá vpeljati slovenski jezik v gimnazije, in je razložil škodljive nasledke; zato jez samo le nekaj še omenim. Narodi avstrijski terjajo od nas pred vsem le, da bi državo rešili iz dnarnih stisk. Če pa se pred potrebnimi rečmi spuščamo v tako manj važne in z novimi stroški sklenjene, tedaj ne more res biti, da je želja resnična, da se kmali okrepcá Avstrija, ali pa se zgreša prava pot k temu cilju in koncu. Al jez sem temu porok, da krajsko ljudstvo se ni ne tega ne unega očitanja ukričilo, kajti njegova resna volja je, da se pred vsem najvažniše naloge z celo močjo in srečno rešijo, manj silne zadeve pa odložijo za bolj pripravi čas. (Pravo! — na levici.)

Ko je Szabel za osebno opombo prejel besedo, jo je mogel dobiti za to tudi dr. Toman, in tù pové zbornici, naj nikar ne meni, da je Deschmannu zmiraj tako mislil, kakor zdaj govori, ko nemštvo zastopa za slovensko deželo; prekucnil se je na vrat na nos; peticijo je podpisal, z njim jo nesel k ministru in še potem njega pohvalil, da je tako možko govoril za domovino. — Na to se oglasi spet Deschmann in pravi, da to so bile le — „lepe besede“, drugzega nič! — — Dr. Toman prosi, naj se mu dovoli predlog svoj zavoljo kirurške šole utrditi — al pri Bogu je gnada, pri — predsedniku ne; dr. Toman se obrne na zbornico; al tudi ta mu po večini ne dovoli besede. Na to pobere svoje reči in — zapusti zbornico. — Potem pretresa poročnik vse predloge, za njim pa minister Schmerling poprime besedo in govori o slišanih predlogih. Zastran Tomanovega pravi, da „ga nikakor ni volja, se v obče zoperstavljati Tomanovemu predlogu“, — da vladije sicer prva skrb za vednost, da pa pravičnih želj tudi zastran učnega jezika nikdar ne bo prezrla. Tako je govoril minister, od ktereга nobena živa duša ne pravi, da s prenapeto ljubeznijo objema Slovane, — in kako nam nasproti sta govorila Krajnca Deschmann in Kramer! to kaže današnja seja, — pri kateri, ko so prišli šolski predlogi v glasovanje, so večidel vsi padli.

Popis ostalih obravnav državnega zbora pretekli teden si moramo prihraniti za prihodnje.

Listnica vredništva. Toliko dopisov smo prejeli poslednje tri dni, da nikakor nismo mogli vsem kaj, čeravno smo pridjali pol pôle več.